

Az Illusztrátor

„Ha elolvasom az illusztrálandó könyvet, én a következőket teszem.

Megjegyzem olvasás közben, hol jelennek meg bennem képileg a műben megfogalmazottak. Van úgy, hogy mire egy regényt elolvasok, szinte élőben látom a szereplőket. Ismerem arcukat, ruházatukat, egyiket szeretem, a másokra dühös leszek.

Aztán mégegyszer elolvasom, ilyenkor már úgy rendeződik bennem a mű folyamata, hogy elrendezhetem, melyek azok a jellemző szereplők, cselekmények, melyek megjelentetésre várnak. S itt cédulázom rövid jegyzetekkel. Például: öregasszony fekete kendőben, felakasztott, megnyúzott kisbárány, parasztszoba belső.”

Czinke Ferenc e sorokkal *Könyv és Rajzművészet* című kiállítása kapcsán vallott arról, hogyan születik az illusztráció, egészen pontosan arról, hogyan születtek az Ő illusztrációi.

Czinke Ferenc életművét tágabb értelemben véve is végigkísérte az irodalom, lett legyen az nyomtatott betű, vagy népballada, magyar népmese, vagy a világirodalom sok-sok remeke. Számos önálló grafikai lapját – melyet tulajdonképpen nem is szánt illusztrációnak – ihlette irodalmi mű, mint a madáchi *Tragédia* által inspirált *Lucifer-sorozatát* s a *Madách-triptychont*, a József Attila és Bartók által egyaránt ihletett *Medvetánc grafikákat*, vagy kései művei közül az egészen konkrét címet viselő *Nagy László: Az angyal és a kutya* rajzokat, melyek azonban túlmutatnak az egyedi irodalmi művön s egy tipikusnak tekinthető életsorsot villantanak fel. Szintén nem könyvillusztrációnak szánta Czinke Ferenc népballadai ihletettségű rézkarcait. Felnőttkori önvallomásaiból tudjuk, hogy a gyermekkorában hallott népmesék, balladák emléke végigkísérte egész életén keresztül. Minden bizonnyal ez a gyökere az 1970-es években keletkezett, a népművészet formavilágát egyéni módon felhasználó, népi tárgyakat, motívumokat megörökítő művei őszinteségének, az akkor divatostól eltérő egyéni voltának.

Tudnunk kell, hogy Czinke Ferenc és a literatura kapcsolata nemcsak az irodalmi ihletettségű önálló alkotások témaválasztásában és a sokrétű, gazdag illusztrációs tevékenységben merül ki, hanem ennél jóval sokrétűbb volt. Ismeretes barátsága a költő Baranyi Ferencsel, mely olyannyira mély volt, hogy nemcsak a képzőművész készített illusztrációkat a lírikus verseihez, de a költőt is versre ihlette Czinke Ferenc grafikája.

Ma már kevesen tudják, hogy Czinke Ferenc *Tihanyi mesék* címmel mesekönyvet írt unokáinak dedikálva – természetesen saját illusztrációival –, s még kevesebben, hogy verseket is írt, még hozzá szép verseket.

Nemcsak a szépirodalommal való kapcsolata, de magához az illusztrációhoz való viszonya is sokrétű volt. Számtalan műhöz készített rajzokat, lírai alkotásokhoz, szépprózához, meséhez, ifjúsági regényhez. Mellettük rendszeresen illusztrálta a Bolyai Gimnázium – melynek tanára volt – évkönyveit s irodalmi lapját, a *Bolyai Helikont*. Készített rajzokat a *Palócföld* számára – melynek éveken keresztül szerkesztőbizottsági tagja volt – s a megyei napilap ünnepi, hétvégi számaiba.

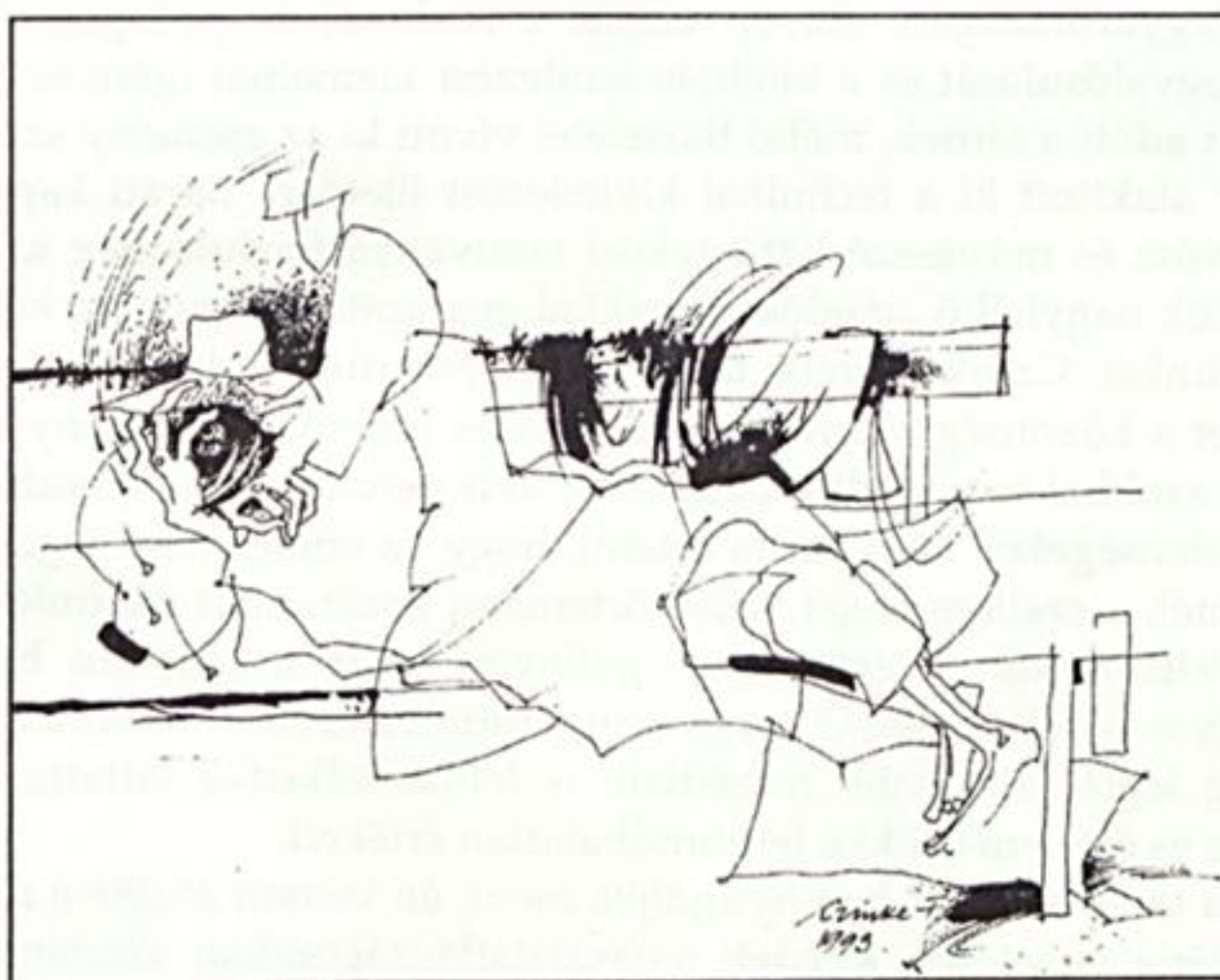
Ami közös ezekben a grafikákban a nagyfokú igényesség, ugyanaz a magas művészi színvonal és tudatosság, mely Czinke Ferenc munkásságát, életművét jellemzi. Annak ellenére mondhatjuk ezt, hogy e sokféle irodalmi alkotás óhatatlanul sokféle megjelenítést követel meg, hiszen realiztikusabb, érthetőbb ábrázolásmódot igényel egy ifjúsági regény, lírai, áttételesebb, hangulatibb illusztrációkat egy szerelmes verseket tartalmazó kötet, egy szépprózai írás.

Mondhatjuk – csúnya zsargonnal –, hogy Czinke Ferenc valamennyi követelménynek megfelelt, minden illusztrációja telitalálat, mely tökéletesen visszaadja, érzékelteti a megjelenítendő mű hangulatát, alkalmazkodva a tartalomhoz, ugyanakkor megőrizve a sajátos, Czinke Ferenc-i képi világot.

Különösen szépek az *Irenszej burját hősénekhez* s a *Földisten leánykérőben*, finnugor mitológiai énekekhez készült illusztrációk, melyek rokonok Czinke Ferenc népbaladai hangulatú nagy műveivel. Nem lehet ez véletlen, hiszen több, mint valószínű, hogy ezeknek az énekeknek a világában egy kicsit a gyermekkorában hallott népmeséket, balladákat ismerhette fel. Nagy, sokáig érlelt terve volt egyébként, hogy a legjelentősebb finnugor költeményt, a *Kalevalát* illusztrálja. Ez sajnálatos módon, csak részben valósult meg.

Végül kérem, engedjenek meg egy személyes megjegyzést. Gyermekkoromban nagy Jack London rajongó voltam, számos, az időben elérhető könyvét elolvastam, de a *Messze földön* című kötet novelláinak hőseit, történéseit csak Czinke Ferenc megjelenítésében tudtam és tudom ma is elképzelni. Ez az igazán jó illusztráció titka, s ez a titok csak úgy jöhet létre, ha a rajzok készítője olyan őszintén átéli az illusztrálandó művet, ahogyan Czinke Ferenc írja soraiban.

Ő már nincs közöttünk, de ha kézbe vesszünk egy általa illusztrált könyvet, az irodalmi élményen túl újra meg újra részesei leszünk egy olyan művész munkásságának, aki valóban „kis dolgokban is tudott nagyot alkotni”, akinek szépirodalmi művekhez készült alkotásai értékes darabjai a nagy életműnek.

Czinke Ferenc: Mélységből